

УДК 338.246.87 (477)

DOI: 10.31732/2663-2209-2021-62-144-149

ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СКЛАДОВОЇ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ COVID-19

Сугак Т.О.

к.е.н., ст. викладач кафедри економіки та менеджменту, ПБНЗ «Європейський університет» Криворізька філія, м. Кривий ріг, Україна, e-mail: glawbuh@list.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4123-8221>

FEATURES OF INFORMATION AND ANALYTICAL SUPPORT OF THE FINANCIAL COMPONENT OF THE SYSTEM OF ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISES IN TERMS OF COVID-19

Suhak Tetiana

Ph.D. (Economics), s.lecturer of economics and management department, European University, Krivoy Rog branch, Kriviy Rih, Ukraine, e-mail: glawbuh@list.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4123-8221>

Анотація. Інтеграція економіки України у світовий економічний простір, забезпечення ефективності функціонування та розвитку вітчизняних підприємств залежать від дієвості процесу управління. В теперішній час кожне підприємство з метою подальшого стабільного функціонування повинно йти шляхом постійного інноваційного розвитку. Запровадження карантину, спричиненого пандемією COVID-19 змусило більшість українських підприємств перевести співробітників на віддалену роботу. Метою статті є висвітлення пріоритетних напрямків удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової складової системи економічної безпеки підприємства) в умовах, спричинених пандемією COVID-19. У статті досліджено особливості інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової складової системи економічної безпеки підприємств (ЕБП) в умовах, спричинених пандемією COVID-19. Проаналізовано та визначено, що пандемія Covid-19 створила реальні загрози національній безпеці України загалом та економічній безпеці підприємств зокрема. Інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової складової системи економічної безпеки українських підприємств під впливом певних обставин і факторів потребує своєчасного прийняття антикризових рішень. Ідентифіковано ризики забезпечення фінансової безпеки підприємства. Обґрунтовано висновки щодо особливостей забезпечення на практиці інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової складової системи економічної безпеки підприємств у сучасних умовах. Визначено, що для реалізації розвитку підприємства нині важливо налагодити сучасні дієві форми взаємодії складових системи економічної безпеки підприємства у питаннях організації фінансового моніторингу та створення і підтримки умов для забезпечення фінансової безпеки українських підприємств. Що в свою чергу, запровадить антикризове управління підприємством, оскільки сприяє передбаченню та мінімізації ризиків і прямо впливає на його економічну безпеку.

Ключові слова: економічна безпека, інформаційно-аналітичне забезпечення, фінансова складова системи економічної безпеки, COVID-19, загрози, ризики кібер-ризик.

Формули: 0; рис.: 0; табл.: 1; бібл.: 10

Annotatin. The integration of Ukraine's economy into the world economic space, ensuring the efficiency of functioning and development of domestic enterprises depend on the effectiveness of the management process. At present, every enterprise in order to continue to function stably must follow the path of constant innovative development. The purpose of the article is to highlight the priority areas for improving the information and analytical support of the financial component of the economic security of the enterprise) in the conditions caused by the COVID-19 pandemic. The introduction of quarantine caused by the COVID-19 pandemic has forced most Ukrainian companies to transfer employees to remote work. The article examines the features of information and analytical support of the financial component of the system of economic security of enterprises (EBS) in the conditions caused by the pandemic COVID-19. It is analyzed and determined that the Covid-19 pandemic has created real threats to the national security of Ukraine in general and the economic security of enterprises in particular. Information and analytical support of the financial component of the system of economic security of Ukrainian enterprises under the influence of certain circumstances and factors requires timely anti-crisis decisions. The risks of ensuring the financial security of the enterprise have been identified. Conclusions on the peculiarities of providing information and analytical support of the financial component of the system of economic security of enterprises in modern conditions are substantiated. It is determined that for the implementation of enterprise development it is important to establish modern effective forms of

interaction of the components of the economic security of the enterprise in the organization of financial monitoring and creation and maintenance of conditions for financial security of Ukrainian enterprises. Which, in turn, will introduce anti-crisis management of the enterprise, as it helps to anticipate and minimize risks and directly affects its economic security.

Key words: *economic security, system of accounting and analytical support, financial component of the economic security system COVID-19, threats, risks, cyber risk.*

Formulas: 0; fig.: 0; tabl.: 1; bibl.: 10

Постановка проблеми. Посилення впливу дестабілізуючих факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на економічну безпеку підприємств, які характеризуються загостренням протиріч у сфері економіки, що знижують ефективність їх діяльності проявляються у розкраданні майна, корупції, шахрайстві, кіберзлочинності, недостовірних даних фінансової звітності, зниженні інвестиційної привабливості та платіжного обороту, потребують розробки відповідної системи захисту підприємств.

В умовах необхідності постійного контролю за діяльністю підприємств одним із визначальних напрямків зростання ефективності, стійкості та спроможності управління підприємством є удосконалення системи економічної безпеки через його фінансову складову шляхом формування інформаційно-аналітичного забезпечення, розробки процедур перевірки та підтвердження інформації.

Запровадження карантину, спричиненого пандемією COVID-19 змусило більшість українських підприємств перевести співробітників на віддалену роботу.

Проте масове застосування діджитал-технологій таїть у собі приховані загрози, пов'язані з кіберзлочинністю. У цій статті розглянемо вплив інформаційних технологій та ресурсів на економічну безпеку підприємств у умовах пандемії й ефективні методи протидії їм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам економічної безпеки суб'єктів господарювання присвячено праці вітчизняних і зарубіжних дослідників. Теоретико-методологічні засади та науково-практичні аспекти економічної безпеки у процесі розвитку країн, регіонів, галузей, підприємств були предметом досліджень у роботах

В. Алькеми [6], С. Ілляшенка [1], О. Кириченка, О. Захарова [3] та інших науковців.

Проте, незважаючи на отримані вагомі результати, оскільки ситуація постійно змінюється, з'являються нові виклики і загрози, що стають на заваді економічній безпеці підприємств, то і питання, які пов'язані з удосконаленням забезпечення фінансової складової системи ЕБП інформаційним ресурсом потребують подальшого вивчення.

Основні проблемні питання - розробка процедур перевірки та підтвердження інформації зумовили необхідність здійснення подальшого дослідження, керуючись передовим досвідом.

Формулювання цілей статті. Метою статті є висвітлення пріоритетних напрямків удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової складової системи економічної безпеки підприємства) в умовах, спричинених пандемією COVID-19.

Викладення основного матеріалу дослідження. Інтеграція економіки України у світовий економічний простір, забезпечення ефективності функціонування та розвитку вітчизняних підприємств залежать від дієвості процесу управління. В теперішній час кожне підприємство з метою подальшого стабільного функціонування повинно йти шляхом постійного інноваційного розвитку. Під інновацією варто розуміти кінцевий результат діяльності зі створення і використання нововведень, втілених у вигляді удосконалених чи нових товарів (виробів чи послуг), технологій їх виробництва, методів управління на всіх стадіях виробництва і збуту товарів, що сприяють розвитку і підвищенню ефективності функціонування підприємств, які їх використовують [1].

Підставою для впровадження управлінських інновацій є зміна завдань, які розв'язує підприємство, що викликано об'єктивними причинами, які відбуваються в зовнішньому середовищі [2]. З метою прийняття управлінських рішень, облік є пріоритетним напрямком розвитку вітчизняної економічної науки. Реагуючи на нові завдання і умови діяльності, для задоволення інформаційних потреб користувачів, що зростають, є пошук нових форм і методів формування інформаційно-аналітичної інформації.

На сучасному підприємстві, яке бажає досягти успіхів у бізнесі, загальна система обліку повинна мати стратегічну орієнтацію. Науковці, досліджуючи проблеми забезпечення економічної безпеки в галузі управління, фінансів, банківської справи, компонентами стратегічного менеджменту економічної безпеки підприємства вважають саме: структуру, фінанси, ризики, маркетинг, логістику, облік [3, 4, 5, 9, 10].

Принципові вимоги, що пред'являються до ефективно працюючої системи економічної безпеки суб'єктів господарювання, яка виступала б гарантом протидії загрозам внутрішнього і зовнішнього середовища, пов'язані з ефективним управлінням його корпоративними ресурсами та узгодженням економічних інтересів усіх зацікавлених сторін. На думку проф. В. Алькеми, ефективність управління в першу чергу пов'язана із вмінням керівників організаційних структур вчасно оцінювати та аналізувати всі зміни, що відбуваються у зовнішньому та внутрішньому середовищі та адекватно вчасно реагувати на них відповідними змінами в управлінні підприємством [6]. При цьому, особливої уваги потребує формування інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової складової як одного з основних чинників діяльності підприємства.

В ході аналізу підходів до визначення сутності поняття «небезпека» (об'єктивно існуюча можливість негативного впливу на підприємство), «загроза» (наслідок

небезпеки у вигляді сукупності умов і факторів потенційно негативної дії, які формують деструктивні чинники), «ризик» (економічна категорія, що пов'язана з подоланням певної невизначеності в ситуації вибору альтернативного варіанту результату) на прикладі підприємств гірничо-промислового комплексу було розкрито, що ранжування загроз ЕБП класифікується за певними ознаками. Зокрема, структуризація загроз може здійснюватися за наступними ознаками: сфера виникнення (зовнішні та внутрішні загрози), рівень небезпеки (загрози, що призводять до втрати вартості або прибутку підприємства та переборні в короткостроковому, середньостроковому та довгостроковому періодах, та загрози, що призводять до банкрутства підприємства), масштаб збитків від дії загроз (економічній безпеці підприємства в цілому або окремого структурного підрозділу), за сферами прояву (при виробництві або збуті виробленої продукції, при фінансових операціях, при формуванні активів, при кругообігу оборотного капіталу, при здійсненні дивідендної політики), сфера діяльності (операційна, фінансова, інвестиційна), можливість здійснення (реальні та потенційні загрози), характер впливу (прямі та непрямі загрози), тривалість дії (тимчасові й постійні), форма збитку (загрози, реалізація яких завдає прямого збитку, та загрози, реалізація яких призведе до упущеної вигоди), можливість передбачення (прогнозовані та непрогнозовані), функціональні складові (загрози інформаційно-аналітичній складовій, складовій бізнес процесів, фінансовій, техніко-технологічній), стадії підприємницької діяльності (на стадії створення підприємства або на стадії функціонування підприємства та інші).

Взявши до уваги розподіл загроз ЕБП за сферами виникнення на зовнішні та внутрішні, здійснено збір даних щодо внутрішньої та зовнішньої інформації (стан галузі, ринки і особливості збуту продукції, умови конкуренції в галузі, основні конкуренти, обсяги продажу),

досліджено напрями діяльності, характеристики постачальників, відомості про виробничі потужності, робочий і управлінський персонал, дані фінансової звітності. Здійснено фінансовий аналіз стану підприємства в два етапи як аналіз: 1) фінансових звітів; 2) фінансових

коефіцієнтів. З метою ідентифікації інформаційних потреб стейкхолдерів, виявлено зовнішні та внутрішні фактори загроз економічній безпеці підприємств гірничо-промислового комплексу, які представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Зовнішні та внутрішні фактори загроз економічній безпеці підприємств гірничо-промислового комплексу

Зовнішні фактори загроз економічній безпеці підприємств гірничо-промислового комплексу	Внутрішні фактори загроз економічній безпеці підприємств гірничо-промислового комплексу
Підвищення цін на енергоносії	Зриви і невчасність постачань, порушення договірних умов
Зростання залізничних тарифів	Значний знос основних засобів
Встановлення обмежень для металургійних підприємств по експорту продукції	Тривалий інвестиційний цикл, що потребує залучення значних інвестиційних ресурсів
Коливання цін на ринку залізничної продукції	Потреба значних ресурсів для підтримання гірничо-геологічних умов розробки родовищ
Зростання цін на паливно-мастильні матеріали	Потреба значних вкладень в розвиток кар'єрів та ускладнення гірничотехнічних умов видобутку, з урахуванням вибуття потужностей
Підвищення рентної плати, мита	Зростання собівартості виробництва
Витік конфіденційної інформації. Несанкціонований доступ до конфіденційної інформації, що становить комерційну таємницю інформації	Скорочення попиту на залізничну сировину на внутрішньому та зовнішньому ринках
Організація ведення бухгалтерського обліку за межами компанії	Потреба значних коштів для реалізації заходів зі зменшення забруднення наколишнього середовища
	Масштабність діяльності, яка потребує залучення спеціального підрозділу для організації забезпечення збереження майна та безпеки персоналу

Джерело: розробка автора

Встановлено, що зовнішні чинники впливають на економічну безпеку досліджуваних підприємств опосередковано, можуть бути прогнозовані та контрольовані з боку підприємств. Визначено, що до основних видів внутрішніх загроз віднесено: порушення технологічних та бізнес-процесів підприємства; розкрадання майна; шахрайство; ризики, пов'язані з персоналом, як професійні помилки і прорахунки; помилки при прийнятті рішень, що призводять до недостовірності фінансової звітності, недотримання вимог до збереження та захисту інформації, конфіденційної інформації тощо.

Проведений аналіз діяльності підприємства встановив, що для підвищення якості продукції за умови зменшення ціни, враховуючи що роботи по

видобутку сирової руди вимагають значних енергетичних і матеріальних витрат, пріоритетними у програмі технічного переозброєння і реконструкції підприємств гірничо-промислового комплексу є такі напрями: проведення цілеспрямованої інноваційної політики шляхом модернізації і реконструкції діючих потужностей, розроблення і впровадження новітніх ресурсозберігаючих та енергозберігаючих промислових технологій, утилізації відходів промислового виробництва, створення систем ефективного управління якістю продукції.

З метою забезпечення інформаційних потреб зацікавлених сторін не тільки щодо відображення фактів господарської діяльності, здійснення економічного аналізу діяльності підприємства, але й

завчасному викритті і попередженні про причини та умови, що можуть сприяти виникненню ознак загроз, потрібне інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової складової. Оскільки кожний напрямок діяльності підприємства здійснює вплив на забезпечення фінансової безпеки підприємства та може викликати зниження фінансової стійкості, потребує техніко-економічного обґрунтування, розрахунку операційних та фінансових бюджетів на підставі якісних і кількісних показників.

Враховуючи вплив, спричинений пандемією COVID-19 слід наголосити, що сучасна діяльність підприємств багатьох країн (в тому числі і України) стикається з загрозами інформаційних технологій та ресурсів. Це пов'язано з кібернетичними атаками та порушенням безпеки даних, відкриттям нових цифрових каналів, кібершахрайством та випадками витоку даних. За даними галузевого об'єднання Вітком від кібератак у ФРН у 2019 році було завдано шкоди на суму 1,3 мільярда євро [7].

Згідно зі Звітом Міжнародної компанії KPMG поточний процес диджиталізації банківського сектора, безумовно, створює нові ризики шахрайства. Водночас він генерує деякі дивовижні нові рішення та можливості для тих, хто відповідає за захист клієнтів і активів банків.

У підприємств виникає потреба забезпечити операційну ефективність і результативність цифрових систем і засобів контролю ризиків шахрайства, а також підвищити кваліфікацію персоналу щодо прогнозування, запобігання та виявлення шахрайських дій. Підприємства повинні планувати, не покладаючись виключно на нові технології, для досягнення результатів та оптимізації роботи своєї операційної моделі управління ризиками на рівні корпоративного управління, персоналу, процесів і технологій. Методи шахраїв стають усе витонченішими, а їхні підходи можуть швидко змінюватися та адаптуватися. Необхідно оперативно реагувати на нові загрози та опанувати

нові підходи та технології з метою прогнозування та запобігання шахрайству [8].

Висновки. Таким чином, досліджуючи зовнішні та внутрішні фактори загроз економічній безпеці підприємств у сучасних умовах господарської діяльності підприємств, особливу увагу слід приділити загрозам з боку інформаційних технологій та ресурсів. Для ефективного управління процесом інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової складової на рівні корпоративного управління виникає потреба забезпечити операційну ефективність і результативність цифрових систем і засобів контролю ризиків шахрайства шляхом моніторингу, виявлення, оцінювання, контролю потенційних подій або ситуацій для оптимізації взаємодії між зацікавленими сторонами та суб'єктом господарювання.

Література:

1. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи : навчальний посібник. Суми : ВТД «Університетська книга», 2003. 278 с.
2. Прокопишин Л. П. Управлінські інновації та особливості їх використання на машинобудівних підприємствах в сучасних умовах. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2008. №628. С. 628-633.
3. Кириченко О.А., Сідак В.С., Лаптев С. М., Захаров О.І., Пригунов П.Я. та ін. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання : монографія / під ред. д. е. н., проф. О.А. Кириченка; д. і. н., проф. В.С. Сідака. – Київ: ЗАТ «Дорадо», 2008. 403с.
4. Живко М. О., Босак Х. З. Основні чинники інформаційної безпеки підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 8(98). С. 67-74.
5. Філіппова С. В., Черкасова С. О. Проблемні аспекти управління процесом зміцнення економічної безпеки як суб'єктів підприємницької діяльності в умовах забезпечення сталого розвитку економіки України. *Економічні інновації*. 2013. Випуск № 52. С 198-205. URL : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/67605/19-Philippova.pdf?sequence=1>.
6. Алькема В. Г. Модель управління змінами в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання. *Перспективи управлінської діяльності суб'єктів господарювання в контексті економічної безпеки* : збірник тез доповідей учасників III міжнар. наук.-практ. конф. (м. Черкаси, 27 – 28 березня 2015р.). Черкаси: ПП

Чабаненко Ю.А., 2015. 374с. URL : <http://eprints.cdu.edu.ua/451/1/conf27-28-03-2015.pdf>.

7. Інтернет видання Медіатека. 2021. URL : <https://www.dw.com/uk/kiberzlochynnist-pid-chas-pandemii-shcho-novoho-diznalyisia-spetssluzhby-frn/a-57499545>.

8. Глобальне дослідження з питань шахрайства у банківській сфері_ Багатостороння загроза шахрайства: чи готові банки гідно протистояти виклику? 2019. URL : https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/ua/pdf/2019/11/Global_Banking_Fraud_Survey.pdf.

9. Мігус І. П. Кадрова безпека суб'єктів господарської діяльності: менеджмент інсайдерами : монографія / за заг. ред. проф. Мігус І. П. Черкаси: «МАКЛАУТ», 2012. 315 с.

10. Белоусова І. А., Сугак Т. О. Пріоритетні напрямки удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової складової системи економічної безпеки підприємства. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2019. Вип. 53. С.80-89.

References:

1. Iliashenko, S. M. (2003), *Upravlinnia innovatsiynym rozvytkom: problemy, kontseptsii, metody* [Management of innovative development: problems, concepts, methods], VTD «Universytetka knyha», Sumy, Ukraine, 278 p.

2. Prokopyshyn, L. P. (2008), “Management innovations and features of their use at machine-building enterprises in modern conditions”, *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhniky»*, №628, pp. 628-633.

3. Kyrychenko, O. A. Sidak, V. S. Laptiev, S. M. Zakharov O. I. Pryhunov, P. Ia. and other (2008), *Problemy upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu subiektiv hospodariuvannia* [Problems of economic security management of business entities], ZAT «Dorado», Kyiv, Ukraine, 403 p.

4. Zhyvko, M. O. and Bosak, Kh. Z. (2009), “The main factors of information security of the enterprise”, *Aktualni problemy ekonomiky*, № 8(98), pp. 67-74.

5. Filyppova, S. V. and Cherkasova, S. O. (2013), “Problematic aspects of managing the process

of strengthening economic security as business entities in terms of ensuring sustainable development of Ukraine’s economy”, *Ekonomichni innovatsii*, vol. 52, pp. 198-205, retrieved from : <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/67605/19-Philippova.pdf?sequence=1>.

6. Alkema, V. H. (2015), “Model of change management in the system of economic security of economic entities”, *Perspektyvy upravlinskoi diialnosti subiektiv hospodariuvannia v konteksti ekonomichnoi bezpeky* [Prospects for management activities of economic entities in the context of economic security], *zbirnyk tez dopovidei uchasykiv III mizhnar. nauk.-prakt. konf* [collection of abstracts of reports of participants of the III International. scientific-practical conf], 27–28, March, pp. Chabanenko Yu.A., Cherkasy, Ukraine, 374 p, retrieved from : <http://eprints.cdu.edu.ua/451/1/conf27-28-03-2015.pdf>.

7. Online edition of the Media Library (2021), retrieved from : <https://www.dw.com/uk/kiberzlochynnist-pid-chas-pandemii-shcho-novoho-diznalyisia-spetssluzhby-frn/a-57499545>.

8. Global research on banking fraud_ Multilateral threat of fraud: are banks ready to meet the challenge with dignity? (2019), retrieved from : [kpmg.ua https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/ua/pdf/2019/11/Global_Banking_Fraud_Survey.pdf](https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/ua/pdf/2019/11/Global_Banking_Fraud_Survey.pdf).

9. Mihus, I. P. (2012), *Kadrova bezpeka subiektiv hospodarskoi diialnosti: menedzhment insaideramy* [Personnel security of business entities: insider management], «МАКЛАУТ», Cherkasy, Ukraine, 315 p.

10. Belousova, I. A. and Suhak, T. O. (2019), “Priority areas for improving the information and analytical support of the financial component of the economic security of the enterprise”, *Vcheni zapysky Universytetu «KROK»*, vol. 53, pp. 80-89.

Стаття надійшла до редакції 05.05.2021 р.